

Sylvia Mikołajczak¹
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Uczestnictwo w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii Covid-19. Studium empiryczne

[Participation in the Sunday Holy Mass during the Covid-19 Pandemic. An Empirical Study]

Streszczenie: W artykule przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczących uczestnictwa studentów Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii Covid-19. Na podstawie badań ukazano, w jakim stopniu pandemia wpłynęła na systematyczność uczestnictwa oraz zaangażowanie podczas liturgii. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety. Narzędziem badawczym wykorzystanym do zgromadzenia danych był kwestionariusz ankiety, składający się z dwunastu pytań. Zebrany materiał ukazuje, że podczas pandemii koronawirusa nastąpił spadek liczby osób uczęszczających na niedzielą Eucharystię, jak również spadek regularności uczestnictwa.

Summary: The article presents the results of empirical research on the participation of students of the Faculty of Theology of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn in the Sunday Holy Mass during the Covid-19 pandemic. Research shows what is influence of the pandemic on the regularity of participation and involvement during the liturgy. The research was carried out by the method of a diagnostic probe, using the questionnaire technique. The research tool used to data collecting was a questionnaire consisting of twelve questions. The collected material shows that during the coronavirus pandemic there was a decrease in the number of people attending the Sunday Eucharist, as well as a decrease in the regularity of participation.

Słowa kluczowe: Msza święta; częstotliwość; uczestnictwo; zaangażowanie; studenci; koronawirus.

Keywords: Holy Mass; frequency; participation; involvement; students; coronavirus.

¹ Sylvia Mikołajczak, Katedra Teologii Moralnej i Nauk o Rodzinie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, sylvia.mikolajczak@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-3566-9153>.

Wprowadzenie

Eucharystia jest źródłem oraz szczytem życia chrześcijańskiego. Inne sakramenty, posługi kościelne, czy dzieła apostołstwa ściśle są z nią związane i do niej prowadzą (KKK 1324). Z encykliki Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharystia* możemy odczytać, że cały Kościół żyje dzięki Eucharystii. Zawarte jest w niej bowiem całe dobro duchowe Kościoła, a więc sam Chrystus, który przez Ducha Świętego i swoje Ciało, daje ludziom życie. Pojęta jako „zbawcza obecność Jezusa we wspólnocie wiernych i jako jej pokarm duchowy jest czymś najcenniejszym, co Kościół posiada na drogach historii” (EE 1). Eucharystia jest pamiątką Paschy Chrystusa, dziełem zbawienia wypełnionego przez Jego życie, śmierć i zmartwychwstanie (KKK 1408). Jest również ofiarą. Jezus, ofiarując siebie na krzyżu, podczas liturgii ofiaruje siebie przez posługę kapłana (KL 7).

Z przytoczonych dokumentów Kościoła wynika, że Eucharystia jest największym bogactwem Kościoła, jego centrum. Czy jednak wszyscy chrześcijanie tak ją postrzegają? Czy okres pandemii koronawirusa zmienił coś w jej postrzeganiu?

Od momentu pojawienia się pierwszego przypadku zachorowania na Covid-19 w Polsce (4 marca 2020 r.), sukcesywnie wprowadzano ograniczenia dotychczasowych zasad funkcjonowania różnych dziedzin życia społecznego. Restrykcje dotyczyły głównie miejsc, gdzie gromadziła się większa liczba osób. Wprowadzono je również w miejscach kultu religijnego. Kościoły straciły możliwość pełnienia swojej dotychczasowej roli (Gonera M., 2020, s. 88). W związku ze wzrostem liczby osób zarażonych na Covid-19 oraz ofiar śmiertelnych wywołanych przez wirusa od 25 marca 2020 r. wprowadzono ograniczenia osób mogących brać czynny udział we Mszy świętej w kościele do 5 osób. Ponadto wierni uczestniczący w liturgii zgodnie z przepisami państwowymi mieli obowiązek zakrywania ust i nosa. Od 20 kwietnia 2020 r. stopniowo zwiększano limit osób mogących uczestniczyć w Eucharystii. Na jedną osobę przypadało 15 m², w maju zaś 10 m². W okresie letnim doszło nawet do zniesienia obostrzeń dotyczących limitu osób. Od 18 października 2020 roku wraz z drugą falą Covid-19 na nowo wprowadzono kolejne obostrzenia, jednak nie były one tak radykalne jak pod koniec marca. Natomiast od 28 grudnia 2020 r. w kościołach podczas liturgii może uczestniczyć jedna osoba na 15 m².

Mając na uwadze zagrożenie życia oraz zdrowia wiernych, Rada Stała Konferencji Episkopatu Polski 12 marca 2020 r. wydała pierwsze zarządzenie rekomendujące biskupom diecezjalnym udzielanie dyspensy od obowiązku niedzielного uczestnictwa w Eucharystii (Zarządzenie nr 1/2020 Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski, 2020). Dyspensa mogła być

udzielona osobom w podeszłym wieku, z objawami infekcji, dzieciom i młodzieży szkolnej, a także osobom, które czują obawę przed zarażeniem wirusem. Dyspensy udzielone przy pierwszej fali Covid-19 obowiązują w niektórych diecezjach do dziś. Skorzystanie z nich przez wiernych oznaczało, że nieobecność na niedzielnej Mszy świętej nie jest traktowana jako grzech. Obowiązkiem bowiem każdego wiernego jest uczestnictwo w niedzielnej Eucharystii oraz podczas świąt nakazanych przez Kościół. Katechizm Kościoła Katolickiego precyzuje tę powinność. Ci bowiem, którzy dobrowolnie, bez ważnego powodu lub wspomnianej dyspensy odpowiedniego pasterza zaniedbują ten obowiązek – popełniają grzech ciężki (KKK 2181). Konferencja Episkopatu Polski we wspomnianym wyżej zarządzeniu zachęcała osoby korzystające z dyspensy, aby duchowo łączyły się ze wspólnotą Kościoła przez transmisje telewizyjne, radiowe czy też internetowe. Należy jednak zaznaczyć, że uczestnictwo w transmitowanej niedzielnej Eucharystii nie jest w stanie zastąpić osobistego, żywego uczestnictwa w liturgii (Gajdecka-Majka M., 2020, s. 327).

Bez wątplenia można stwierdzić, że Kościół katolicki dostosował swój przekaz i formy kultu do zaistniałej sytuacji w Polsce, wywołanej przez pandemię koronawirusa. Jesteśmy świadkami zwiększenia ilości Mszy świętej w niedzielę i święta, by jak najwięcej osób mogło w niej uczestniczyć w kościele. Prowadzone są transmisje liturgii eucharystycznej przez środki masowego przekazu. Rodzi się jednak pytanie, ilu wiernych po zakończeniu pandemii wywołanej wirusem Covid-19 powróci do regularnych praktyk w świątyniach? Czy wirus doprowadził do rozluźnienia praktyk religijnych? Czy wierni traktują dyspensę jako przyzwolenie na pozostanie w domu? Jak wygląda ich uczestnictwo we Mszy świętej w domu? Czy czynnie uczestniczą w Eucharystii? Czy angażują się w śpiew pieśni liturgicznych i przyjmują odpowiednie postawy ciała?

Metodologia badań własnych

Przed pandemią Covid-19 zauważany był spadek świadomości religijnej oraz praktyk religijnych wśród młodych ludzi. Interesujące zatem wydało się przeprowadzenie badań dotyczących niedzielnych praktyk religijnych podczas jej trwania. Dodatkowym motywem skłaniającym autorkę do podjęcia badań empirycznych było środowisko podjętych badań. Zostały one bowiem przeprowadzone wśród studentów Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, a więc wśród osób, dla których wydawałoby się, że pandemia nie powinna mieć znaczącego wpływu na regularność oraz sposób uczestnictwa we Mszy świętej. Celem artyku-

łu jest ukazanie stanu faktycznego, miejsca i sposobu uczestnictwa studentów Wydziału Teologii UWM w Olsztynie w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii koronawirusa z uwzględnieniem oceny ich zaangażowania w niej. Główny problem niniejszej publikacji zawiera się w pytaniu: Czy pandemia zmieniła częstotliwość i sposób uczestnictwa studentów Wydziału Teologii UWM w Olsztynie w niedzielnej Eucharystii? Biorąc pod uwagę problem główny, w pracy zostały wyłonione następujące pytania szczegółowe:

1. Jaka była częstotliwość uczestnictwa we Mszy świętej studentów Wydziału Teologii UWM w Olsztynie przed pandemią koronawirusa?

2. Jaka była częstotliwość uczestnictwa we Mszy świętej studentów Wydziału Teologii UWM w Olsztynie podczas trwania pandemii koronawirusa?

3. Czy studenci Wydziału Teologii uczestniczą w niedzielnej Mszy świętej w kościele czy w domu za pomocą środków masowego przekazu?

4. Jaki środek masowego przekazu był wybierany przez studentów do uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej?

5. Jakie były powody ewentualnego zaprzestania uczestnictwa studentów w niedzielnej Mszy świętej w kościele podczas trwania pandemii?

6. Czy studenci, uczestnicząc w niedzielnej Mszy świętej za pomocą środków masowego przekazu, uczestniczą w niej aktywnie?

7. Jak ankietowani odnoszą się do Mszy świętej transmitowanej przez środki masowego przekazu?

8. Czym dla ankietowanych jest niedzielna Eucharystia?

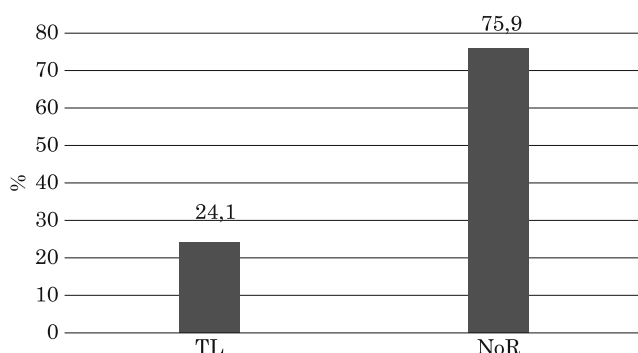
Odnosząc się do wcześniej postawionych problemów badawczych, zostały przyjęte następujące hipotezy badawcze:

1. Studenci Wydziału Teologii UWM w Olsztynie podczas pandemii koronawirusa rzadziej uczestniczą w niedzielnej Mszy świętej.

2. Połowa ankietowanych uczestniczy w transmitowanej Mszy świętej przez środki masowego przekazu.

Analizując potrzeby podjętego tematu oraz biorąc pod uwagę jego cel i zakres badań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Wykorzystanie niniejszej metody podyktowane było jej zaletami, tj. możliwością standaryzacji badań, zbadania za pomocą jednakowych pytań licznej populacji w dość krótkim czasie (Juszczak S., 2005, s. 81). Metoda sondażu diagnostycznego znalazła zastosowanie za pomocą techniki ankiety oraz narzędzia badawczego, jakim jest kwestionariusz ankiety. Składał się on z dwunastu pytań, w którego konstrukcji zastosowano różne rodzaje pytania: otwarte, zamknięte, półotwarte, dysjunktywne i koniunktywne. Metryczka umieszczona na końcu kwestionariusza składała się z trzech pytań. Respondowani zostali zapytani o wiek, płeć i kierunek studiów.

Ostatnim pytaniem ankiety skierowanym do studentów Wydziału Teologii było pytanie o autosugestie, jakie nasunęła im ankieta. Chcąc uzyskać pewność, co do poprawności wykonania narzędzia badawczego, przeprowadzono badania pilotażowe, które nie wykazały nieprawidłowości w konstrukcji kwestionariusza ankiety. Pozostał on w niezmienionej formie przy badaniach zasadniczych (styczeń 2021 r.), a wyniki z badań pilotażowych zostały do nich włączone. W związku z panującą pandemią koronawirusa oraz zajęciami odbywającymi się na uniwersytecie w formie online, kwestionariusz ankiety wypełniony był przez 83 respondentów za pośrednictwem Internetu. Wszystkie ankiety zostały włączone do analizy statystycznej. Populacją niniejszych badań byli studenci Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z pominięciem alumnów Seminariów Duchownych. Autorka badań zdecydowała się na wyłączenie tej części studentów, ponieważ w ramach swojej formacji codziennie uczestniczą oni w Eucharystii.

Wykres 1. Badana populacja z podziałem na kierunki studiów Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Objaśnienia: TL – Teologia, NoR – Nauki o Rodzinie

Źródło: badania własne.

Tabela 1

Płeć respondentów

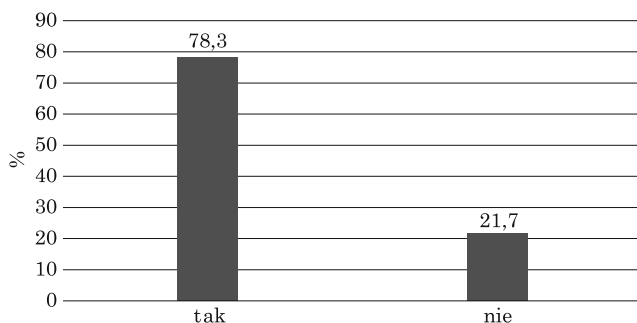
Wyszczególnienie	Ogółem	Procent
Kobieta	72	86,7%
Mężczyzna	11	13,3%
Ogółem	83	100,0%

Źródło: badania własne.

Z analizy danych statystycznych wynika, że pozyskano próbę liczącą 83 osoby, w tym 20 osób kierunku teologia, co stanowi 24,1% całej badanej populacji oraz 63 osoby kierunku nauki o rodzinie (75,9%). Należy przy tym dodać, że przebadano znacznie więcej kobiet (86,7%) niż mężczyzn.

Wynika to jednak z tego, że studentki stanowią większość na Wydziale Teologii.

Przeprowadzone badania pozwoliły określić, czy studenci Wydziału Teologii uczestniczyli w niedzielnej Mszy świętej przed wybuchem pandemii Covid-19, a także określić częstotliwość ich uczestnictwa. Otrzymane wyniki ujęto w poniższych tabelach i na wykresach.

Wykres 2. Uczestnictwo respondentów (kobiet i mężczyzn) w niedzielnej Mszy świętej przed pandemią

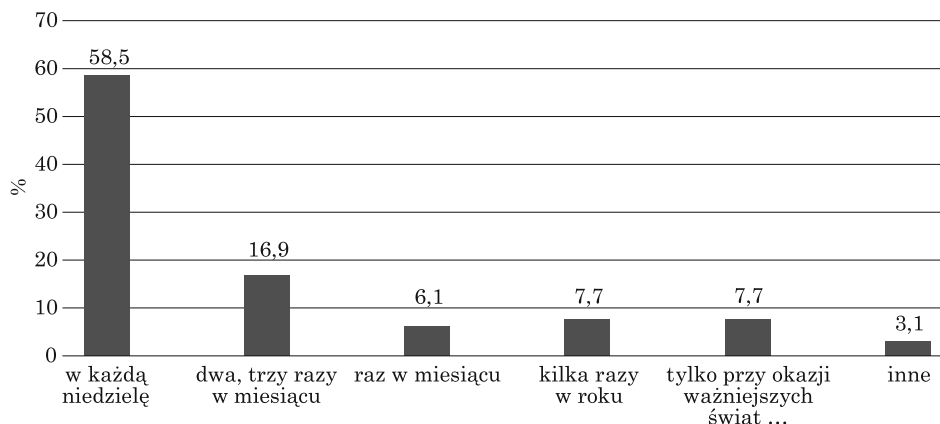
Źródło: badania własne.

Tabela 2
Uczestnictwo respondentów w niedzielnej Mszy świętej przed pandemią z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem
			TL	NoR	
Czy chodziłeś/aś do kościoła na niedzielną Mszę świętą przed pojawieniem się pandemii koronawirusa?	Tak	N	20	45	65
		%	100%	71,4%	78,3%
	Nie	N	0	18	18
		%	0%	28,6%	21,7%
Ogółem		N	20	63	83
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Objaśnienia: N – liczba odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych

Źródło: badania własne.

Wykres 3. Częstotliwość uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej przed pandemią

Źródło: badania własne.

Tabela 3

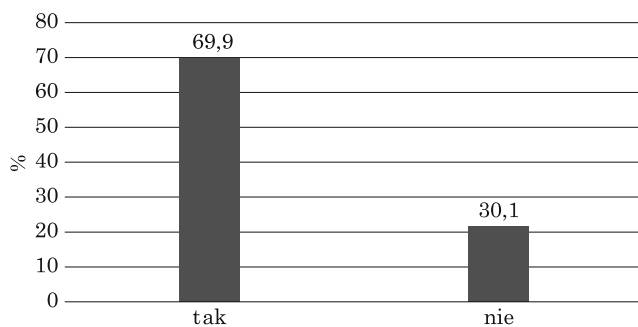
Częstotliwość uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej przed pandemią z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi		Kierunek		Ogółem	
		TL	NoR		
Jak często uczestniczyłeś/aś w niedzielnej Mszy świętej przed pojawieniem się pandemii koronawirusa?	W każdą niedzielę	N	15	23	38
		%	75%	51,1%	58,5%
	Dwa, trzy razy w miesiącu	N	2	9	11
		%	10%	20%	16,9%
	Raz w miesiącu	N	0	4	4
		%	0%	8,9%	6,1%
	Kilka razy w roku	N	1	4	5
		%	5%	8,9%	7,7%
	Tylko przy okazji ważniejszych świąt...	N	0	5	5
		%	0%	11,1%	7,7%
	Inne	N	2	0	2
		%	10%	0%	3,1%
	Ogółem	N	20	45	65
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne.

Na podstawie danych zamieszczonych na powyższych wykresach i w tabelach można zauważyć, że 65 ankietowanych uczestniczyło w niedzielnych Mszach świętych przed pojawieniem się pandemii koronawirusa, co stanowi 78,3% wszystkich respondentów. Jednak co piąty student (21,7%) zadeklarował, że nie uczestniczył w niedzielnej Eucharystii. Należy jednak zwrócić uwagę, że grupę tę w całości stanowili studenci kierunku nauk o rodzinie. Ponadto ponad połowa ankietowanych (58,5%) regularnie uczestniczyła w niedzielnych Mszach świętych przed pojawieniem się koronawirusa. Grupę tę w znacznej mierze stanowili studenci kierunku teologia (75%). Kolejną odpowiedź „Dwa, trzy razy w miesiącu” zaznaczyło 11 osób, co stanowi 16,9% badanej populacji. Analiza przytoczonych danych ukazuje, że odsetek badanych uczestniczących w niedzielnej Eucharystii raz w miesiącu (6,1%) jest porównywalny z odsetkiem ankietowanych uczestniczących kilka razy w roku (7,7%). Powyższe odpowiedzi – poza jednym ankietowanym – wybierali studenci kierunku nauk o rodzinie. Warto również zaznaczyć, że pytanie dawało możliwość udzielenia studentom własnej odpowiedzi. Z tej możliwości skorzystało dwóch ankietowanych kierunku teologia, co stanowi 3,1% wszystkich respondentów. W swojej wypowiedzi zaznaczyli, że poza niedzielą Eucharystią, uczestniczyli w liturgii również w dni powszednie.

Kolejną kwestią poruszoną w badaniach było uczestnictwo ankietowanych w niedzielnych Mszach świętych podczas trwania pandemii koronawirusa. Otrzymane odpowiedzi przedstawiono na wykresie 4 i w tabeli 4.

Wykres 4. Uczestnictwo respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii
Źródło: badania własne.

Tabela 4

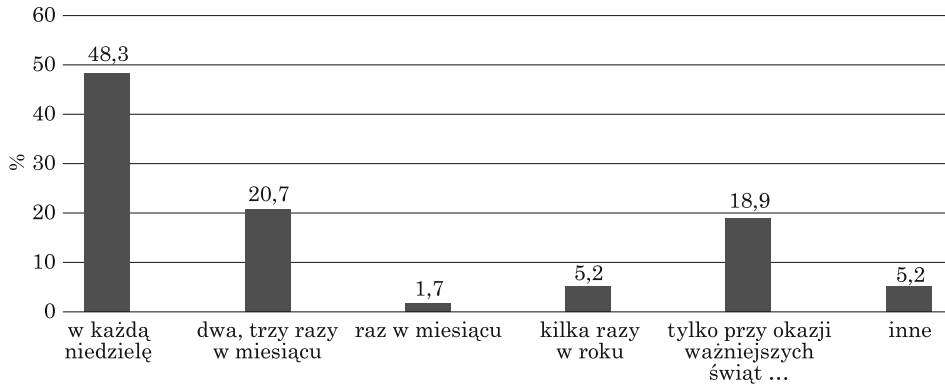
**Uczestnictwo respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii
z podziałem na kierunki studiów**

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem
			TL	NoR	
Czy podczas trwania pandemii koronawirusa uczestniczysz w niedzielnej Mszy świętej?	Tak	N	19	39	58
		%	95%	61,9%	69,9%
	Nie	N	1	24	25
		%	5%	38,1%	30,1%
Ogółem		N	20	63	83
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne.

Na podstawie zebranego materiału badawczego można wskazać, że 69,9% respondowanych uczestniczy w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii Covid-19, natomiast 30,1% studentów wybrało odpowiedź przeciwną. Na podstawie przeprowadzonej analizy należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi płeć oraz wiek respondentów. Odnotowano jednak różnice uwzględniające kierunek studiów ankietowanych. Dane te przedstawiono w tabeli 4. Na podstawie danych procentowych można dostrzec, że kierunek teologia przoduje przed naukami o rodzinie w wyborze odpowiedzi wskazującej na uczestnictwo w niedzielnej Mszy świętej w trakcie trwania pandemii. Odpowiedź tę zaznaczyli prawie wszyscy studenci (95%). Natomiast co trzecia osoba (38,1%) kierunku nauk o rodzinie udzieliła informacji, że w ogóle nie uczestniczy w niedzielnych Mszach świętych podczas pandemii. Zestawiając dane statystyczne dotyczące powyższego pytania oraz drugiego ankiety, można wskazać, że dziewięć z przebadanych osób zaprzestało uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii koronawirusa, a dwie zadeklarowały swoje współuczestnictwo, pomimo że wcześniej nie uczęszczały na niedzielną Eucharystię.

Kolejną istotną kwestią w przeprowadzonych badaniach była częstotliwość uczestnictwa ankietowanych w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii. Uzyskane wyniki ujęto na wykresie 5 i w tabeli 5.

Wykres 5. Częstotliwość uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii

Źródło: badania własne.

Tabela 5

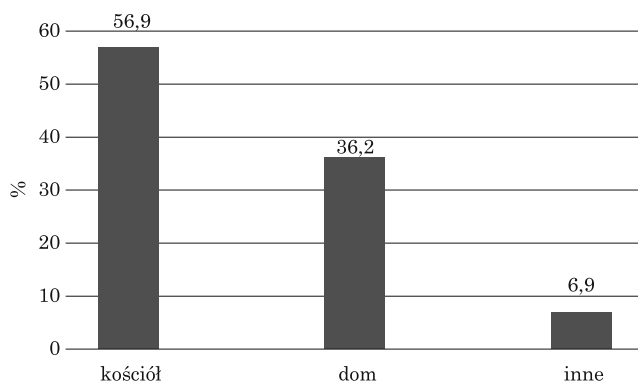
Częstotliwość uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem	
			TL	NoR		
Jak często uczestniczysz w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii koronawirusa?	W każdą niedzielę	N	12	16	28	
		%	63,2%	41,0%	48,3%	
	Dwa, trzy razy w miesiącu	N	5	7	12	
		%	26,3%	17,9%	20,7%	
	Raz w miesiącu	N	0	1	1	
		%	0%	2,6%	1,7%	
	Kilka razy w roku	N	0	3	3	
		%	0%	7,7%	5,2%	
	Tylko przy okazji ważniejszych świąt...	N	0	11	11	
		%	0%	28,2%	18,9%	
	Inne	N	2	1	3	
		%	10,5%	2,6%	5,2%	
	Ogółem		N	19	39	58
			%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne.

Badania empiryczne wykazały, że prawie co drugi ankietowany (48,3%) regularnie uczestniczy w niedzielnej Eucharystii, natomiast co piąty (20,7%) dwa, trzy razy w miesiącu. Warto przy tym zaznaczyć, że największy odsetek wyboru odnotowano na kierunku teologia (89,5%). Analizując dane statystyczne należy zwrócić uwagę na grupę studentów deklarujących uczestnictwo w niedzielnej Mszy świętej jedynie przy okazji ważniejszych świąt bądź uroczystości rodzinnych. Stanowią oni 18,9% wszystkich ankietowanych. Odpowiedź tę zaznaczali tylko studenci kierunku nauk o rodzinie. Zgromadzony materiał badawczy pozwala również dostrzec, że 1,7% respondentów zadeklarowało swoje uczestnictwo raz w miesiącu, 5,2% kilka razy w roku i taki sam odsetek wybrało odpowiedź „inna”, informując, że częstotliwość uczestnictwa w Eucharystii zależała od ilości zachorowań i zgonów na Covid-19.

Kolejne pytanie dotyczyło miejsca uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii podczas trwania pandemii koronawirusa. Kafeteria tego zapytania dawała kilka możliwości wyboru: „kościół”, „dom” oraz „inne”. Wskaźniki procentowe powyższego pytania przedstawiono na wykresie 6 oraz w tabeli 6.

Wykres 6. Miejsce uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii

Źródło: badania własne.

Tabela 6

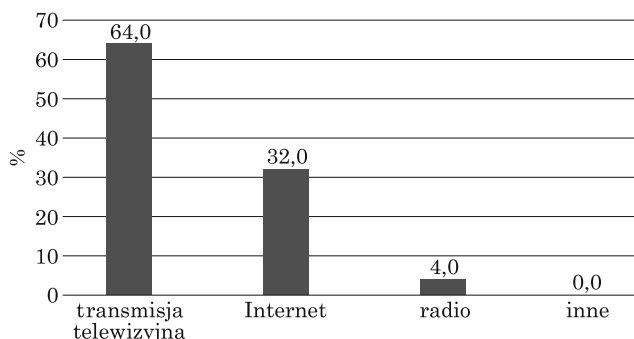
Miejsce uczestnictwa respondentów w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem
			TL	NoR	
Gdzie najczęściej uczestniczysz w niedzielnej Mszy świętej podczas trwania pandemii koronawirusa?	Kościół	N	14	19	33
		%	73,7%	48,7%	56,9%
	Dom	N	4	17	21
		%	21%	43,6%	36,2%
	Inne	N	1	3	4
		%	5,3%	7,7%	6,9%
Ogółem		N	19	39	58
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych powyżej można zaobserwować, że większość ankietowanych (56,9%) uczestniczyła w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii koronawirusa w kościele. Prawie co trzeci student (36,2%) uczestniczy w domu, natomiast 6,9% badanych wskazało inną odpowiedź, zaznaczając, że czasami uczestniczą w niedzielnej Eucharystii w kościele, a niekiedy w domu za pomocą środków masowego przekazu. Biorąc pod uwagę uzyskane w indeksie wielkości liczbowe wybieranych odpowiedzi, można uzyskać ich zróżnicowanie wedle kierunków studiów. Wynika z nich, że studenci kierunku teologia (73,7%) znacznie częściej wybierali odpowiedź „kościół” w porównaniu do kierunku nauk o rodzinie (48,7%). Ponadto respondenci kierunku nauk o rodzinie w porównywalnym stopniu deklarowali swoje uczestnictwo w kościele (48,7%), jak również w domu (43,6%).

Ankietowani zostali poproszeni o wskazanie za pomocą jakiego środka masowego przekazu uczestniczą w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii Covid-19. Otrzymane wyniki ujęto na wykresie 7 i w tabeli 7.

Wykres 7. Środki masowego przekazu wykorzystywane najczęściej podczas pandemii do uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej

Źródło: badania własne.

Tabela 7

Środki masowego przekazu wykorzystywane najczęściej podczas pandemii do uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej z podziałem na płeć

Kategorie odpowiedzi			Płeć		Ogółem	
			Kobieta	Mężczyzna		
Przy pomocy jakiego środka masowego przekazu uczestniczysz w niedzielnej Mszy świętej podczas pandemii koronawirusa?	Transmisja telewizyjna	N	14	2	16	
		%	73,7%	33,3%	64%	
	Internet	N	4	4	8	
		%	21%	66,7%	32%	
	Radio	N	1	0	1	
		%	5,3%	0%	4%	
	Inne	N	0	0	0	
		%	0%	0%	0%	
	Ogółem		N	19	6	25
			%	100%	100%	100%

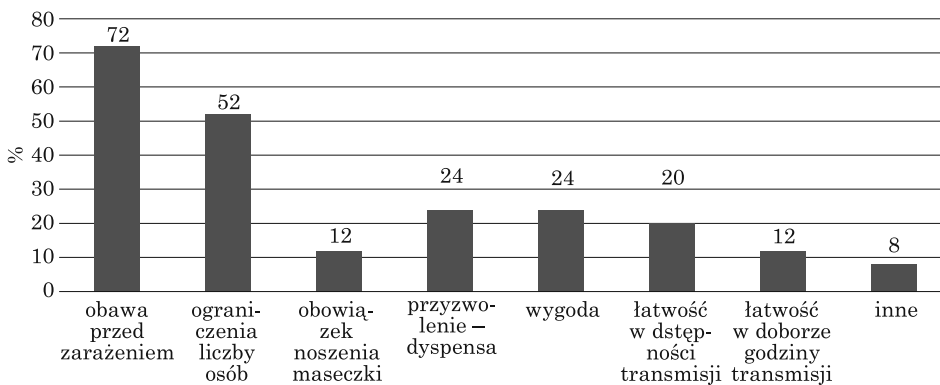
Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych na wykresie wynika, że najwyższy odsetek respondentów uczestniczy w niedzielnej Mszy świętej w trakcie pandemii w domu, korzystając z transmisji telewizyjnej (64%). O połowę mniej (32%) ankietowanych wykorzystuje w tym celu Internet, a tylko jedna osoba radio. Na podstawie przeprowadzonej analizy należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi kierunek studiów oraz wiek respondentów. Odnotowano jednak różnice, uwzględniające płeć ankietowanych. Dane te

przedstawiono w tabeli 7. Uzyskane w niej wartości procentowe ukazują, że najczęściej wybieranym środkiem masowego przekazu przez kobiety jest transmisja telewizyjna (73,7%), natomiast wśród mężczyzn najwyższym odsetkiem wybieranych odpowiedzi jest Internet (66,7%).

W prowadzonych badaniach przedmiotem zainteresowania były również powody zaprzestania uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej w kościele podczas trwania pandemii koronawirusa. Dlatego też poproszono studentów o ustosunkowanie się do poruszonej kwestii. Wyniki przedstawiono na wykresie 8.

Ankietowani mieli możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi, stąd suma wskaźników procentowych przekracza 100%.

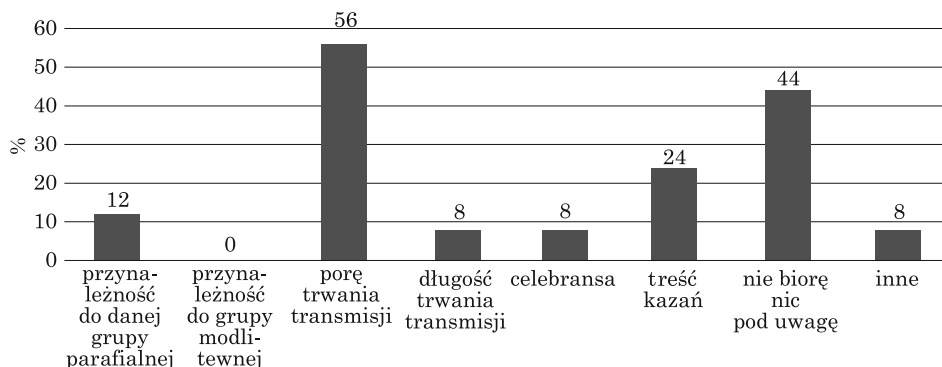
Wykres 8. Powody zaprzestania uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej w kościele podczas pandemii

Źródło: badania własne.

Analiza przedstawionych wyżej danych wskazuje, że 72% respondowanych zaprzestało uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii w kościele z obawy przed zarażeniem, a 52% ankietowanych z powodu ograniczenia liczby osób w kościołach. Dalsza analiza pozwala dostrzec, że co czwarty student Wydziału Teologii nie uczęszcza na niedzielną Mszę świętą podczas pandemii do kościoła dzięki przyzwoleniu – dyspensie (24%) i wygodzie (24%), a co piąty z powodu łatwości w dostępności transmisji Mszy świętej za pomocą środków masowego przekazu (20%). Dane procentowe kolejnych odpowiedzi są do siebie zbliżone, bowiem 12% ankietowanych zaprzestało uczestnictwa z powodu obowiązku noszenia maseczki i taki sam odsetek liczby osób zaprzestał uczestnictwa z powodu łatwości w doborze godziny transmisji. Należy również zaznaczyć, że pytanie dawało możliwość udzielenia studentom własnej odpowiedzi. Z tej możliwości skorzystało 8% ankietowanych. Informowali, że zaprzestali uczestnictwa we Mszy świętej w kościołach z powodu choroby oraz odzwyczajania się.

Kolejne pytanie zadane studentom Wydziału Teologii w prowadzonych badaniach miało na celu ukazanie, jakie były czynniki, które determinowały ich uczestnictwo w transmitowanej niedzielnej Mszy świętej. Wyniki przedstawiono na wykresie 9.

Ankietowani mieli możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi, stąd suma wskaźników procentowych przekracza 100%.

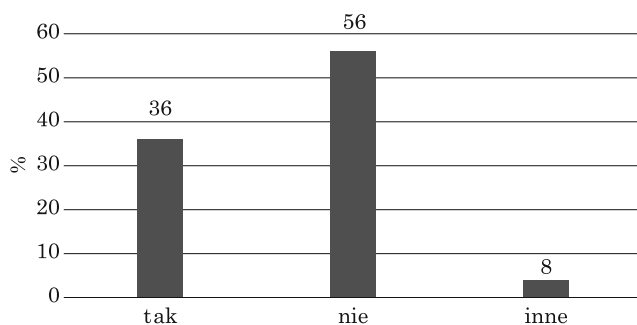

Wykres 9. Czynniki brane pod uwagę przy uczestnictwie w transmitowanej niedzielnej Mszy świętej

Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych na wykresie wynika, że ponad połowa ankietowanych (56%), decydując się na uczestnictwo w transmitowanej niedzielnej Mszy świętej bierze pod uwagę porę trwania transmisji. Nieco mniej, bo 44% nie bierze nic pod uwagę. Prawie co czwarty ankietowany (24%) bierze pod uwagę treść kazań, a 12% badanej populacji przynależność do danej grupy parafialnej. Kolejne odsetki odpowiedzi są do siebie zbliżone – 8% studentów, decydując się na uczestnictwo w transmitowanej niedzielnej Eucharystii bierze pod uwagę długość trwania transmisji, osobę celebransa, a także ochotę i prace wykonywane w domu (odpowiedź „inne”). Należy zaznaczyć, że nikt z ankietowanych nie zaznaczył odpowiedzi „przynależność do grupy modlitewnej”.

Przedmiotem zainteresowania w przeprowadzonych badaniach była przyjmowana postawa respondentów podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej za pomocą środków masowego przekazu. Otrzymane odpowiedzi ukazano na wykresie 10 i w tabeli 8.

Wykres 10. Postawa respondentów podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej za pomocą środków masowego przekazu w czasie pandemii

Źródło: badania własne.

Tabela 8

Postawa respondentów podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej za pomocą środków masowego przekazu w czasie pandemii z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem
			TL	NoR	
Czy uczestnicząc w transmitowanej niedzielnej Mszy świętej przyjmujesz odpowiednią dla danej części Eucharystii (stojącą, siedzącą, kłęczącą)?	Tak	N	3	6	9
		%	60%	30%	36%
	Nie	N	2	12	14
		%	40%	60%	56%
	Inna	N	0	2	2
		%	0%	10%	8%
Ogółem		N	5	20	25
		%	100,0%	100,0%	100,0%

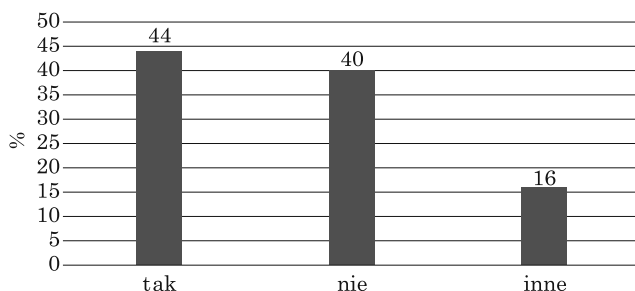
Źródło: badania własne.

Opierając się na wynikach przedstawionych powyżej, można spostrzec, że ponad połowa respondentów (56%) nie przyjmuje odpowiednich postaw ciała dla danej części Eucharystii podczas transmitowanej niedzielnej Mszy świętej. Co dwunasty ankietowany (8%) zaznaczył odpowiedź „inna”, informując, że czyni to tylko czasami. Na podstawie przeprowadzonej analizy należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi płeć oraz wiek respondentów. Odnotowano jednak różnice uwzględniające kierunek studiów ankietowanych. Dane z tabeli 8 ukazują, że studenci kierunku teolo-

gii odznaczają się wyższym odsetkiem wyboru odpowiedzi, wskazującej na to, że przyjmują odpowiednie postawy podczas liturgii eucharystycznej (60%), natomiast studenci kierunku nauk o rodzinie – przeciwnie. Odsetek wybieranej odpowiedzi „nie” w tej grupie jest wyższy i wynosi 60%.

Kolejne pytanie postawione w kwestionariuszu ankiety pozwoliło uzyskać informacje na temat zaangażowania studentów w śpiew pieśni liturgicznych i wypowiadania słów modlitw podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej transmitowanej za pomocą środków masowego przekazu. Otrzymane wyniki przedstawiono na wykresie 11 i w tabeli 9.

Wykres 11. Zaangażowanie respondentów w śpiew pieśni liturgicznych i wypowiadanie słów modlitw podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej transmitowanej za pomocą środków masowego przekazu w czasie pandemii

Źródło: badania własne.

Tabela 9

Zaangażowanie respondentów w śpiew pieśni liturgicznych i wypowiadanie słów modlitw podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej transmitowanej za pomocą środków masowego przekazu w czasie pandemii z podziałem na kierunki studiów

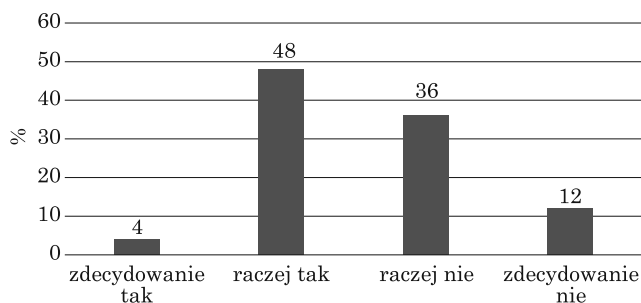
Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem
			TL	NoR	
Czy uczestnicząc w transmitowanej niedzielnej Mszy świętej angażujesz się w śpiew pieśni liturgicznych i wypowiadasz słowa modlitw?	Tak	N	4	7	11
		%	80%	35%	44%
	Nie	N	1	9	10
		%	20%	45%	40%
	Inna	N	0	4	4
		%	0%	20%	16%
Ogółem		N	5	20	25
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badania własne.

Szczegółowa analiza danych ukazuje, że 44% ankietowanych jest zaangażowanych w śpiew pieśni liturgicznych oraz wypowiadanie słów modlitw podczas uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej transmitowanej za pomocą środków masowego przekazu. Jednak nieco mniej, bo 40% respondentów deklaruje, że tego nie czyni. Co szósty ankietowany (16%) zaznaczył odpowiedź „inna”, twierdząc, że angażuje się w śpiew i wypowiada słowa modlitw jedynie czasami, gdy jest sam oraz w zależności od skupienia.

W toku analizy zebranych danych należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi wiek i płeć respondentów. Jednak można odnotować istotne statystycznie zależności między kierunkami studiów. Studenci kierunku teologia zadeklarowali w 80% swoje zaangażowanie w śpiew pieśni liturgicznych i wypowiadanie słów modlitw podczas transmitowanych niedzielnych Mszy świętych, natomiast ankietowani kierunku nauk o rodzinie znacznie częściej wybierali odpowiedź przeciwną (45%).

Respondenci zostali również poproszeni i ustosunkowanie się do pytania „Czy niedzielna Msza święta transmitowana poprzez środki masowego przekazu jest dla Ciebie wystarczająca?”. Otrzymane wyniki ujęto na wykresie 12 i w tabeli 10.

Wykres 12. Stosunek respondentów do niedzielnych Mszy świętych transmitowanych przez środki masowego przekazu

Źródło: badania własne.

Tabela 10

Stosunek respondentów do niedzielnych Mszy świętych transmitowanych poprzez środki masowego przekazu z podziałem na kierunki studiów

Kategorie odpowiedzi			Kierunek		Ogółem	
			Teologia	NoR		
Czy niedzielna Msza święta transmitowana przez środki masowego przekazu jest dla Ciebie wystarczająca?	Zdecydowanie tak	N	0	1	1	
		%	0%	5%	4%	
	Raczej tak	N	1	11	12	
		%	20%	55%	48%	
	Raczej nie	N	2	7	9	
		%	40%	35%	36%	
	Zdecydowanie nie	N	2	1	3	
		%	40%	5%	12%	
	Ogółem		N	5	20	25
			%	100%	100%	100%

Źródło: badania własne.

Opierając się na wynikach przedstawionych na wykresie, można spostrzec, że blisko co drugi ankietowany (48%) deklaruje, że niedzielna Msza święta transmitowana przez środki masowego przekazu jest dla niego raczej wystarczająca, a niespełna co trzeci (36%) twierdzi, że raczej nie. Zebrany materiał pozwala również zobaczyć, że tylko 4% badanej populacji wskazała odpowiedź „zdecydowanie tak”, a 12% „zdecydowanie nie”. Na podstawie przeprowadzonej analizy należy zaznaczyć, że w omawianym pytaniu nie wykazano różnic istotnych statystycznie między grupami uwzględniającymi płeć oraz wiek respondentów. Odnotowano jednak różnice uwzględniające kierunek studiów ankietowanych. Dane zebrane w tabeli 10 pozwalają na stwierdzenie, że studentom kierunku teologii nie wystarcza (80%) transmitowana Msza święta za pomocą środków masowego przekazu podczas trwania pandemii, natomiast dla kierunku nauk o rodzinie w 60% jest ona wystarczająca.

Kolejne pytanie kwestionariusza ankiety było pytaniem otwartym i dotyczyło postrzegania niedzielnej Eucharystii przez respondentów. Studenci uważają niedzielną Mszę świętą za *umocnienie w wierze*, ponadto określali ją jako: *spotkanie z Panem Bogiem, obecność żywego Jezusa, czas duchowego pojednania z Bogiem, dzień święty, chleb, dziękczynienie za dar życia, przyjemny obowiązek, najważniejsze spotkanie całego tygodnia, rozmowa z Bogiem, serce niedzieli, wyciszenie, tradycja, chwila refleksji czy*

duchowe podsumowanie tygodnia. Wśród odpowiedzi znalazły się również te nacechowane negatywnie. Studenci zaznaczali, że przed pandemią niedzielna Eucharystia była dla nich wszystkim, teraz natomiast traci na wartości.

Zakończenie

Przedstawiona powyżej analiza wyników badań własnych pozwoliła rozwiązać główny problem badawczy postawiony na początku dociekań naukowych, a także umożliwiła udzielenie odpowiedzi na pytania szczegółowe. Wynika z niej, że 78,3% studentów uczestniczyło w niedzielnej Mszy świętej przed pojawieniem się koronawirusa, a 58,5% uczestniczyło w niej regularnie. Podczas pandemii Covid-19 nastąpił spadek liczby osób uczęszczających na niedzielną Eucharystię (69,9%), a także spadek regularności ich uczestnictwa (48,3%). Z powyższego wynika, że 8,4% badanej populacji zaprzestało uczestnictwa w niedzielnych liturgiach w trakcie trwania pandemii. Na podstawie zebranych danych można również zauważyć, że większa część studentów (56,9%) uczestniczy w Eucharystii w kościołach, pozostała deklaruje, że przekaz telewizyjny (64%) jest najczęściej wykorzystywanym środkiem masowego przekazu do jej transmisji. Powodem zaprzestania uczestnictwa studentów Wydziału Teologii we Mszy świętej w kościele była obawa przed zarażeniem (72%), wprowadzone przez władze państwowe ograniczenia liczby osób (52%), a także przyzwolenie – dyspensa (24%) oraz wygoda (24%). Niepokojące wydają się dane statystyczne mówiące o tym, że większa część badanych nie uczestniczy aktywnie w transmitowanych niedzielnych liturgiach (56%), a dla co drugiego studenta są one wystarczające (52%).

Ponieważ tworzenie, a następnie weryfikacja hipotez badawczych jest niezbędnym elementem procesu badawczego (Backer R., Czechowska L., Gadomska G. i in., 2016, s. 54), poniżej zostaną zweryfikowane przyjęte w pracy hipotezy badawcze. Pierwsza z nich zakładała, że studenci Wydziału Teologii UWM w Olsztynie podczas pandemii koronawirusa rzadziej uczestniczą w niedzielnej Mszy świętej. Z danych procentowych wynika, że jest ona prawdziwa, gdyż nastąpił zarówno spadek liczby osób uczęszczających na niedzielne Eucharystie, jak również zmalała częstotliwość ich uczestnictwa. Kolejna hipoteza zakładała, że połowa ankietowanych uczestniczy w transmitowanej Mszy świętej przez środki masowego przekazu podczas pandemii Covid-19, jednak została ona obalona, gdyż badania wykazały, że 56,9% respondentów uczestniczy w niej w świątyniach.

Warto również zaznaczyć, że studenci w ostatnim pytaniu kwestionariusza ankiety mieli możliwość wyrażenia opinii na temat swoich przemyśleń dotyczących ankiety. Większość z nich deklarowała, że ankieta pozwoliła wzbudzić pewne refleksje, przemyślenia odnośnie do uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej. Wyrazili obawę powrotu młodych ludzi do świątyni po zakończeniu pandemii. Uznali, że czas jej trwania zweryfikuje naszą wiarę. Część z nich zaznaczyła, że koronawirus stał się w pewien sposób wymówką, by nie uczestniczyć w Eucharystii.

Nie ulega wątpliwości, że zagadnienie Eucharystii w poruszonym kontekście prezentowali w swoich badaniach liczni naukowcy, m.in. Zdzisław Janiec, Eugeniusz Stencel, Bogusław Nadolski, Jan Janicki czy Czesław Krakowiak. W 2015 r. zostały również przeprowadzone badania dotyczące percepcji i sposobu uczestnictwa we Mszy świętej studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w których brali udział także studenci Wydziału Teologii². Wyniki zaprezentowane w niniejszym artykule dotyczą jednak uczestnictwa w niedzielnej liturgii podczas trwania pandemii Covid-19, czyli czasu wielu ograniczeń, przeszkód w normalnym funkcjonowaniu wielu dziedzin życia społecznego. Poruszony temat może stać się więc wskazówką do dalszych dociekań naukowych teologów czy socjologów do przebadania szerszej społeczności niż ta omówiona populacja. Warto dalej studiować podjęte zagadnienie, ponieważ badania uwidoczniły niepokojące zmiany w postrzeganiu przez studentów Mszy świętej oraz spadek uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii.

BIBLIOGRAFIA

- Backer Roman, Czechowska Lucyna, Gadomska Grażyna i in., 2016, *Metodologia badań politologicznych*, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Warszawa.
- Gajdecka-Majka Monika, 2020, *Eucharystia celebrowana w dobie pandemii. Studium teologiczno-socjologiczne*, Studia Elbląskie, nr 21, s. 323–334.
- Gonera Marcin, 2020, *Funkcjonowanie Kościoła katolickiego w Polsce w czasie pandemii koronawirusa*, Com.press, nr 2, s. 88–99.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, Pallottinum, Poznań.
- Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum concilium”*, 1968, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Pallottinum, Poznań, s. 40–70.
- Jan Paweł II, 2007, *Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła „Ecclesia de Eucharystia”*, w: *Dzieła zebrane. Encykliki*, t. 1, M, Kraków, s. 745–777.
- Juszczyk Stanisław, 2005, *Badania ilościowe w naukach społecznych. Szkice metodologiczne*, Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania, Katowice.

---

² Zob. S. Mikołajczak, 2020, *Uczestnictwo we Mszy świętej w opinii studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, Olsztyn.

Mikołajczak Sylwia, 2020, *Uczestnictwo we Mszy świętej w opinii studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, Olsztyn.

Zarządzenie nr 1/2020 Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski z dnia 12 marca 2020 roku, <https://episkopat.pl/zarzadzenie-nr-1-2020-rady-stalej-konferencji-episkopatu-polski-z-dnia-12-marca-2020-r/> (20.01.2021).

Wykaz skrótów

- EE – Jan Paweł II, *Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła „Ecclesia de Eucharystia”*
- KKK – Katechizm Kościoła Katolickiego
- KL – *Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum concilium”*